

— у НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 31. АВГУСТА 1886. —

ГОДИНА XI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 61.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца поједан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

Извештај управитеља Д. Ружића о годишњем раду позоришне дружине.

Част ми је поднети славној скupштини извештај о путовању и раду српске народне позоришне дружине.

Дружина се бавила од 9-тог маја до свршетка јула 1885. у Земуну, где је дато 28 представа и корисница дружини; од 1-вог јула до 14-тог августа била је дружина у Руми, и тамо је давала 21. представу, 2. беседе и ко-сницу дружини; од 15-тог августа до 10-тог септембра 1885. год. бавила се дружина у Вуковару; дато је 14. представа и корисница; из Вуковара отишла је дружина у Осек, где се бавила од 10-тог септембра до 15-тог октобра 1885. — дато 17 представа и једна корисница у дољњој вароши, а и у горњој за то исто време три представе; од 15. октобра до 20. децембра била је дружина у Сомбору, где је дато 34 представе и корисница; од 20. децембра 1885 до 10. априла 1886. год. бавила се дружина у Новоме Саду, где је дато 60 представа, корисница и приређена је вечерња забава уз суделовање г. Душана Јанковића, ликовође српске певачке дружине у Руми; из Новог Сада отишла је дружина у Ср. Карловце, где се бавила од 10-тог априла до 14. маја о. г.; дато је 17. представа, корисница и концерат, који је приредио, уз суделовање наше дружине, г. Душан Јанковић, ликовођа румског певачког друштва, а у корист народном позоришту; из Карловаца отишла је дружина у Велики Бечкерек и бавила се у њему од 14-тог маја до 15. јуна. о. г.; дато је 19. представа, корисница дружини и представа за децу; од 15. јуна налази се дружина у Перлезу, где ће се до свршетка јуна бавити. И тако се за прошлу годину дало свега 212 представа, 2 концерта у Руми, један у Н. Саду, један у Карловцима и две представе за децу: једна у Н. Саду, а једна у Вел. Бечкереку.

За време бављења у Руми певала је дружина на парадосу поконог дра Милана Ђевића.

Промене су у дружини ове:

При понављању уговора иступили су из дружине: Г. А. Лукић са женом, Милосављевић, И. Станојевић и Ђ. Станојевић; а на њихова места примљени су: В. Миљковић са женом, А. Милојевић са женом, А. Десимировић и В. Ђимитријевић. М. Динић са женом и г. М. Марковић иступили су из дружине. На два месеца после истеклог уговора вратио се опет у дружину М. Марковић, а после месец дана М. Ђимитријевић иступио је из дружине, после смрти своје жене, и то ради женитбе. Г. Б. Рашић иступио је из дружине при склапању уговора. М. Банић отпуштен је из дружине марта месеца о. г., а А. Десимировић напустио је дружину марта месеца о. г. 1. јула 1885. примљена је гњица М. Максимовићева, августа месеца примљени су: гњица Д. Бандобранска и Д. Николићева и г. г. Васиљевић Н. Петровић и Кестерчанек. После одласка А. Десимировића и М. Банића примљени су: А. Лазић и Н. Стојчевић.

Гостовали су ови: Гњица М. Максимовићева у једној представи у Земуну, г. М. Стојковић у две представе у Вуковару, г. Тоша Јојановић у пет представа у Н. Саду, и Л. Поповић са женом у једној представи у В. Бечкереку.

Приновак репертоара овај је: „Градића и син му Немања,“ „Асунта Леонијева,“ „На добротворни цел,“ „Дobre воље,“ „Очарани кнез,“ „Насљедник,“ „На позорници и у животу,“ „Преки лек,“ „Четири милиона рубаља,“ „Фауст,“ „Мора бити глув,“ „Палата и Лудница,“ „Чича Мартин.“ Ова последња три комада нису у Н. Саду приказивана. Од старијих комада научени су са новом поделом улога: „Нови племић;“ „Она је худа;“ „Посланички Атапе;“ „Маркова Сабља“ и „Госпођа од Ст. Тропеза.“

Дружина је за ову годину морала обићи осам места, те тако које то учествано путовање, које промена у дружини, спречило је да се није могло више нових комада научити.

Завршујући свој извештај искрено се захваљујем славној скupштини као и славном управ-

ном одбору на поверењу, којим сам за време моје седмогодишње управе одликован; ја сам се трудио, колико ми год силе допуштаху, да се тог по-верења достојан покажем. Уједно молим славну скupштину, да ме, ако је икако могуће, на даље реши те важне и тешке дужности.

ЛИСТИЈИ.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

Има већ више година како се осећала потреба веће оправке у здану народног позоришта. Особито позната дрограда морала се рушити и новом заменити. Државна влада имајући уверења, да се све ово не може више одлагати, наредила је најбржим путем, да се све изврши још ове јесени. И репарација и зидаше доиста се врши са особитом ревношћу, и можемо се надати, да ће унутрашње оправке, у главноме, бити готове до половине септембра, а дрограда, изнутра, биће свршена до краја септембра, а цела до краја октобра, а и пре.

У самој згради извршене су ове оправке: велики свод над просценijумом срушен је и подигнут други нов, зидан цементом. Не може се ни замелити колико је ово био мучан посао, особито обарање старога свода. Изискивала се највећа смотреност, да се рушењем не би оштетиле и сатреље дрвене и друге машинерије испод позорничког патоса. Огромне скеле за овај посао испуниле су и позорницу и дворану. Свод је с успехом довршен и омалтерисан и данас се привремено украсава. Цела дворана добија нов патос, који је готов, и сад се намешта. Ово намештаје трајаће 2 до 3 дана. Уласци су до сад били патосани даскама. Ма колико да се забрањивало, молило и претило, опет је многи посетилац улазио са упалајеном цигаром и гасио је на уласку. Ови су уласци сад сви патосани најпоузданijим бетоном, а тако исто и балкон, на ком у лепше дане пущи публика из галерија. Улазак, вестибул, коридори, басамаци и 14 ложа тапетују се изнова. Осим ових, врше се и многе друге ситније оправке.

Дрограда се зида на стариим темељима, од солидна материјала. Простори у њој биће пољни да подмре длачиште потребе позорнице. Не зида се баш како би се хтело и умело, него како се може у данашњим приликама; али ће ипак одговорити и потреби и бити у складу са осталом позоришном грађевином.

Управа настојава да се оправке израђују журно. Као што смо извештени, прва ће представа бити 14-ог или 15-ог септембра. Репертоар ће се за сада удешавати према сценеријама, које је могућно извршити.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Српска народна позоришна дружина*) бавила се у Перлезу од 17. јуна до 8. јула о. г. За то време давала је десет представа и једну корисницу, приредила је једно село и певала у цркви на служби о Петрову дне. По извештају месног одбора позоришног у Перлезу износи је тамо цео приход: 891 фр. 40 н.; расход 1179 фр. 88 н. Употребивши раход са приходом излази, да је било мањак 288 фр. 48. н. а. вр. — Из Перлеза дошла је позоришна дружина у Меленце, где се бавила од 8. јула до 8. августа о. г. За то време давала је 16. представа, међу њима је била и једна корисница, и певала је на служби у цркви о преображењу. По извештају меленачког месног позоришног одбора износи је цео приход тамо: 1575 фор. 9 н., расход 1717 фр. 87. н. а вр. и тако се показује мањак од 142 фр. 78. н. а вр. — Сада се налази дружина у В. Кикинди. По гласовима, који отуда стижу, наш свет тамо јако долази позориште. Ако тако устраје до краја, кикиндани ће осветлати себи образ, па ће тамо наше позориште још и сувешка имати.

ЧИТУЉА.

(† *Лаза Лугумерски*.) 1. јуна о. г. преминуо је у Београду Лаза Лугумерски, редовни члан кр. српског народног позоришта, у најлепшем веку свом.

Лаза се родио у Сомбору 25. марта 1842. и тамо је изучио и основну школу. За тим је свршио пет разреда тимназијских у Врбасу и у Новоме Саду. Кад је свршио пети разред, оде у војнике као добровољац и стаде у коронијеву шуковнију у пешаке. После два три месеца постављен је за каплара, а за тим је у брзо постао и кадет-поднаредником. На позмаку 1863 год. добио је чин нареднички. Године 1864. отишао је у Шлезвиг-Холштајн у рат против Данаца; тамо је био у више битака.

Кад су се године 1866. заратили Пруси с Аустријанцима, Лаза је опет цшао у бој. У познатој битци код Кенигреца, пред вече на свршетку боја, буде рањен и Пруси га тако рањена заробе и одведу у Пруску. Лаза је провео у ропству више од три месеца. То је за цело био узрок, те није произведен у чин потпору-

чика, као што беху произведени сви његови другови и вршњаци по служби.

Кад се Лаза вратио из ропства, преместио се у Ајроди-пуковнију, која је отишла у Осек. Он је близу две године пробавио у Осеку. За то време бавило се тамо наше народно позориште, и давало представе. Лаза је редовно полазио позориште, и ту је добио вољу, да се ода глумовању. Наше позориште оде после у Вуковар. У том и Лаза одслужи свој рок у војсци и добије отпуст. Родитељи његови желели су, да се приими службе; они му беху израдили, да добије место званичника у Осеку. Али Лаза, и без њиховог знања и штита, оде у Вуковар те ступи у нашу позоришну дружину. Први пут изашао је на позоришту у улози „Рада неимара“ у „Зидану Раванице.“ То је било 1868. године.

До пролећа 1871. године био је Лаза члан нашег народног позоришта, где је веома лепо напредовао у приказивачкој уметности, а после тога отишао је у Београд.

Лаза Лугумерски оставио је након себе ојађену жену, Катицу, глумицу народног позоришта у Београду и нејаког синчића.

Лаза је пуних осамнаест година провео на позорницама и за све то време одликовао се неуморним радом и ванредном вештином. Не ћемо да напомињемо његових улога, јер их је доста, а сваки се још живо сећа његове игре. Сваку је улогу он марљиво проучио, и никада није играо — само да игра, него је представљао са највећим одушевљењем. Њега нису обасипали хвалом нити су га китили венцима, али је он опет за то био даровит и добар глумац. И ако га у последње време беше савладала бољетица, ипак је Лаза једнаком вољом и једнаком љубављу признао око глумачке вештине. Може се рећи, да је до самог часа смрти играо. 11. маја он је последњи пут изашао пред српску публику у улози Рока у „Убојици.“ Па како ли је вештачки играо!... Као да је знао, да је то последњи пут.

Али Лаза Лугумерски не беше само добар глумац, он беше честит човек, и искрен пријатељ, па му је и то прибавило поштовања у свету.

Други дан Духова, пред скромним станом српског глумца, сакушило се мноштво света, који је дошао, да вредног вештака испрати до вечне му куће, и тиме да му ода достојну последњу пошту. Мртвачка кола, која су китили многи венци, стадоше испред народног позоришта, на коме се цео дан вила црна застава. Са балкона позоришног пролио је тошу сузу за милим другом, вредни глумац Милорад Гавриловић.

Справод се одатле кренуо Теразијама и стигао на гробље. Тамо је било толико света, да црква св. Марка беше малена, да га прими.

С тога се опело читало испред цркве уз лепо певање мешовитог позоришног збора.

Мрак се већ беше спустио, а на оном суморном и тужном месту, уз слабу светлост свећа, обузимаше сваког још јача жалост. У средине мртве тишине узе реч Сима Аврамовић. Говорио је прво у оште о глумачкој вештини, а за тим о Лази Лугумерском и његовом раду.

Лаза Лугумерски борави вечити санак поред Алексе Бачванског. Право рече Сима Аврамовић, оправштајући се с Лазом Лугумерским: „Ти си био сиромах... Твој ће гроб заастити у траву, поравниће се, али ћеш се ти спомињати!... На твоме гробу зауставићемо се са сузним очима, показаћемо га другима са речима: Оде почива један врстак глумац!“...

Нека му је већан спомен међу нама!

* (*Драгица Грахор-Фрајденрајхова*) преминула је у Загребу 23. августа о. г. О великом губитку, који је постигао смрћу њеном хрватско народно позориште, пише „Vienac“ овако: „Била вам је сјајна звезда, па је истом правим светлом засјала; али се изненада навукли прни облаци, и звезде нестало у неповрат. . . Био вам је красан цветак, па у лепо, прамалетно доба управо процвао и мирисом стао напуњати околину; али навалцо ненавидан ветар и сломио цветак. . . Звезда утрнула, цветак увенуо . . . и нико и њега живота не поврати . . . Драгица је била нације Талији звезда и цветак, али немила болест уништи њено тело и претвори га у прах и пепео. Залуд се пропињала и отимала душа, тело ипак могло одолети боли. Данас Драгица више нема, а крај њена гроба грозне сузе лије хрватска Талија. Има и зашто. Беше г. 1875. кад је Драгица у већој партији ступила на позорницу загребачку. Требало је неколико година, док се покојница нашла на свом правом пољу, па од онда видимо, како се сваке године управо невероватном брзином развија њезин таленат и усавршава вештина. А истом пре две три године достигла је оно савршенство, коме се свак гledalaц дивио. Клер у „Талашничару“ („Господар од ковилица“) може се сматрати њеним најсјајнијим тријумфом. Овде смо истом у правој светlosti могли оценити сву даровитост младе уметнице. Она истинска срдочност, оно нехићено осећање, она искрени, прави платос остаће цолазиоцима глумиша незабораван. Премда је по нарави била доста слаба гласа и крхка тела, опет је знала фигуре своје надахнути правом психичном истинитошћу, неком интензивном изразитошћу, тако, да јој и најманчи крет био у складу са ситуацијом и карактером. Ко би могао заборавити на идеалну појезију неких њезиних ликова? У уметности је најтеже, да се оно, што је научено и промозгано, причини гледаоцима и слушаоцима живом, а не

тек уметно израђиваном и дотериваном истином. Тој се цели, по нашем суду, примицала покојница. И баш с тога пријател наше драме мора жалити, што је прна смрт угушила тако красан уметнички и творачки ентузијазам, по ком би нам Драгица јамачно изнела још много савршених приказа . . . Била је достојна заменица свог покојног оца на нашој позорници. Ко би био слутио, да ће тако мало вековати?"

Погреб је бро веома леп. Слегао се био силан свет, да ода последњу почаст својој јубимици. Мртвачки сандук беше окићен самим цвећем и скупоценим венцима. Чланони опере хrvатске певали су песме тужаљке, а над отвореним гробом изговорио је глумац Андрија Фијан ове речи: „За кратко време, једва што се један гроб заклопио, стојимо, ето, на рубу новога гроба. Поражени и сатрвени гледамо како ће нам прогутати урес и понос наше позорнице, богом надахнуту свећеницу храма хrvатске Талије. Немила смрт покоси је у најлепшем цвету незиног доба; у најдивнијем полету уметничкога рада потегла је у рани овји гроб. Нема више Драгице, миљенице нашега опћинства. Ко да се не растужи, ко да не заплаче с толикога губитка. Немила судбина допустила је, да неумолна смрт угради из круга нашег понајбољу силу, којом смо се код куће и пред страним светом увек дичили и поносили.

Незаборављена покојница! Тебе ће, ето, посuti хладна земљица. Твоје место у друштву остало је празно и пусто. Нестало те између нас за увек, ал', знај, мила другарице, да док је нас живих, живиће и трајна успомена на те у грудима нашима. Али не само у грудима нашим, — сав хrvатски народ очуваће захвално славну успомену твога имена, а у повесници хrvатскога позоришта не ће никад изчезнuti сјајни траг твога имена.

Драгице! Дико и друго наша! Снивај благо слатки сан у родној нам земљи. Мир био твоме, пепелу, а имену твоме слава, до века слава!"

Редитељ народног позоришта Никола Милан спевао је у спомен покојничину лепу песму тужаљку, која се овако свршује:

„Тела живот ти само пропада,
Вечност по смрти, знај, још никада,
Чува вечност ту наша душица
Дубље нег' тело твоја гробница.

Вечно садиће на тој гробници
Цвеће другови својој дружици,
Чуваће исто да не увене
Теркे Талије и Мелломене,"
Вечан јој спомен у народу! Слава јој!

ПОЗОРИШТЕ.

(Шаптачева освета). Ни један млади читалац наш, а још мање читалица, не ће рећи, да је шмркање бурмута деликатна ствар. Пре ће рећи, да је то велика махна него уживање. Тако је мислила и г-ђица Бурне, прва глумица за љубавне улоге у варошком позоришту у Рујану. Али шаптач позоришни никако није био тога мишљења и где год се макао, свуд је била поред њега и црна кутијица. Ни за време представа није на њу заборављао; на против сваки час је давао прилике лепој глумици, да га у сред најозбиљније своје игре види, како ужива у шмркању. Најпосле кад јој се досади то гледати, тужи се управитељу, тврдећи, да је то јако узнемирује у представљању и управитељ забрани шаптачу да шмрчи. Али сад тек наступиши дави невоље за младу глумицу. Уживање у бурмуту њеном шаптачу није било тако малено, да га тако лако заборави. Он се закуне, да ће јој се страховито осветити за то. Из почетка покушавање, да се наплати тиме, што јој не хтеде никако дошаљтавати. Она, дакле, мораде најуажљвије научити сваку улогу, те тако излажаше на крај. Али шта је сад радио наш шаптач. Видевши да на тај начин не иде, он узе доносити свакојаке новине и читати из њих колико је било могуће на глас свакојаке судске истраге и парнице, или друге новинарске чланке. И тако, прича тужна глумица, мени дође да изговорим какво особито држљиво место, а шаптач ми чита неку беседу о филоксери, треба да изговорим „трогателну“ љубавну изјаву, а чујем извештај буџетске комисије. Један пут покушам да запушним уши наумком, јесте, али онда не чујем последњу реч свог предговорника; најпосле ме један пут и изважде. То је баш и хтео мој дуниманин. Пун уживања и блаженства отрча иза кулиса, па узе шмркati и кихати. Није, дакле, чудо, што је мученика најпосле тужила суду тога нечовека. Он би отиштен из позоришта и осуђен на глобу, али ову плати за њега сама тужитељка, срећна, што се избавила тога мучиоца, који јој је претио, да јој убије сву срећу и будућност.

(Лав Толстој) руски писац, који се прославио својим романом „Рат и мир“, том Илијадом руском, или „најбољом књигом руском“ како је казао сам Тургенјев, сврхио је не давно шаљиву игру у шеест чинова, коју је назвао „Прва бекрија“, т. ј. први човек, који је пропио ракију. Грађу том комаду узео је из старе руске гатке, по којој је ракију измислио Ђаво, а тежња је, да се руском народу представи у што живљим бојама несреща и проклетство, које долази од пијења ракије.

Издaje управа српског народног позоришта.